

TÉLI UTAZÁS

Nehezen haladtak előre a forró fővenyben, épp a nyár kellős közepén voltak, mindenfelé, amerre csak elláttak, előttük és mögöttük terjeszkedett a gyilkos nap hőségétől kiégett mező. Erősen izzadtak, és mikor néha-néha megálltak, átkozták a forróságot, vagy amikor egy folyóhoz értek, úgy ruhástul bevetették magukat a hűvös vízbe, és ezen a nyáron megsajnálták a foglyot, kezéről meg lábáról leszedték a láncokat, rég meg kellett volna tennünk, mondták magukban, a láncok nehezek voltak és sükségtelenek, elvégre miért szökne meg, és ha megtenné, úgysis visszatérne, mivel nincs hová menekülnie, de magát a foglyot bilincstelen kezével és lábával váratlanul valami furcsa bánat töltötte el, lelkében különös, távoli szabadság emléke derengett, egyszer régen szabad volt, valami távoli, örökre elveszett szabadság, és az első dolog, amit a láncoktól megszabadulva tett, az volt, hogy szaladni kezdett, mint az örült a nyári napban kiégett tarlón, meghempergett a fűben, úgy ruhástul bevetette magát egy folyó hideg vizébe, csomó esztelen dolgot vitt végbe, úgyhogy az a kettő eleinte azt hitte, a fogolynak elment az esze.

„Újra megvasalunk — mondták neki —, újra megvasalunk, ha nem nyugszol. Az a véleményünk, hogy ne feszítsd túl a húrt!” És a fogoly egyszerre lecsendesült, elszomorodott, sőt egy ideig visszautasította, hogy szót váltson bármelyikkel. A nyári éjjelek melegek voltak és derültek, s a magas égbolt alatt aludtak, felnézve a messzeségből rejtélyesen pislákoló csillagokra. És mialatt a fogoly valami furcsa és váratlan kábultságba burkolózva hallgatott, a két kísérő örömmel emlékezett vissza az egykori szép esztendőkre, az évekre, amikor együtt voltak feleségükkel és gyermekeikkel. „A kisebbik fiú — mondta a kísérők egyike — most úgy kilenc-tíz éveske lehet. Amikor elmentem — számítgatta —, anyja még pelenkába göngyölte. Mindig gügyögött, ahogy a közelébe mentem, és drága kis kezeckéjével megszorította az egyik ujjamat, amilyen erősen csak bírta.” A fogoly jobbfeleli kísérője köpenye elülső zsebéből fényképet szedett elő, eléggé

gyűröttet és nem éppen tisztát, odanyújtotta a másíknak, és aztán hangjában nem minden büszkeség nélkül megjegyezte: „Ez a feleségem. A fénykép elég régi, egy vagy két hónapra az esküvőnk után készült.” A másik lábujjhegyre emelkedett, úgy nézett a társa vállá fölött a fényképen az asszonyra. „Valóban van humorod — mondotta egy idő múlva. — Ha a feleségem megtudná, hogy a férjének adod ki magad, nagyon megjárna.” „Hogy-hogy a te feleséged?” — mondtá az első és ámulatában távra felejtette a száját. „Azt akarod mondani, hogy ez az asszony a fényképen a te feleséged?” — kérdezte. „Az én feleségem biztosan, csak nem képzeld, hogy már nem ismerem a feleségemet?” — vitatta végsőik felháborodva a másik. „Ejh, hadd a rossz vicceket — mondta az első —, nem szép, hogy kikezdel mások feleségével.” „Már hogy a másokéval?” — kérdezte csodálkozva a fényképes. „Azaz, azt akarom mondani — szölt idegesen az útitársa —, hogy az asszony a fényképen az én feleségem.”

„Szögezzük le, hogy az asszony a fényképen nem a te feleséged, hanem az enyém” — szölt újra az első, aki véget akart vetni a vitának, amely véleménye szerint amúgy is túlságosan elnyúlt. Aztán mindketten hallgattak, és néha-néha a fényképes titokban előhúzta a képet úgy, hogy a másik ne vegye észre, és nagy figyelemmel nézegette az asszonyt, aki vidáman mosolygott a felvételtől. A fogoly csak szedte a lábát a kettő között, nézte, hogyan ereszkedik le az este a végtelen pusztaságra.

*

Azon a nyáron elég hosszú utat sikerült megtenniük, meg nem számolt kilométereket, lábuk felvérzett a hosszú títól, olykor-olykor megálltak egy cipésznél, hogy megjavítsa lábbelijüket, és elmúlt a nyár, megjött az ősz, hideg esőkkel meg szelekkel. Miközben mentek, az, aki a fogoly baloldalán haladt, gondolkozott: lehet, valóban az ő felesége, lehet, hogy igaza van, lehet, hogy egyszer tőle loptam a fényképet régen, olyan ré-

gen, hogy nem is emlékszem rá, s talán azok a gyerekek a fényképen sem enyémek, és utóvégre, őszintén szólva, nehezemre esik pontosan visszaemlékezni, ki tudja, lehetséges, hogy a feleségem csakugyan meddő lett volna, s nem szült nekem egy gyereket sem, mégis úgy tűnik, egyszer régen, valamelyik esztendőben, egy bölcső fölé hajolva láttam a gyermek arcát, lehet, csak álmodtam ezt, nem én, más, vagy lehet, egy könyvből olvastam, emlékszem még, ahogy enyhén imbolyogva járt, kissé előre hajoltan, azzal a bizonyos mosollyal, amelyre igen, emlékszem, kedvesen szólt hozzám, elfáradtál, kedves, hideg tenyere lehűtötte homlokomat, egyszer nagyon régen, ugye, hogy szeretsz?

„Igen — szólalt meg hangosan az, amelyik a fogoly másik oldalán haladt —, lehetséges, hogy igazad van.“ „Már nem emlékszem — mondotta —, egy végtelen úr, sötétség... lehet, hogy az asszony...“ „Micsoda?“ — kérdezte a másik. „Lehet, hogy ő valóban a feleséged“ — mondta ez —, lehetséges, hogy...“ „Sokat gondolkoztam — hangzott a válasz. — Ezen a nyáron egész idő alatt megszakítás nélkül gondolkoztam. Az igazság az, hogy nekem is... — nyögte könnyes szemmel —, nekem is nagyon nehezemre esik —, fűzte hozzá, és az ajkát elhagyó szavaktól szinte ijedten állt meg. „Aztán meg itt van a gyermekek dolga — mesélte tovább —, amíg aludtál, néztem a fényképüket. Eleinte úgy tűnt, hogy valóban az enyéme, úgy tetszett, hogy nagyon hasonlítanak rám, vagy ha nem is rám, hát rá mindenképpen, az asszonyra, de minél hosszabb ideig néztem, minél figyelmesebben, a hasonlóság mintegy varázsintésre eltűnt, egyre jobban tudatosodott bennem a tény, hogy nincs semmi alapom hasonlóság megállapítására közte és a gyerekek között, mivelhogy, és ezt az igazságot nagyon nehezen ismertem fel, már nem is tudtam, milyen volt ő, mindjobban erősödött az a benyomásom, már ahogy az emlékezetemben megmaradt, egészen más, mint az, aki a valóságban létezik, akkor kihez hasonlítsanak ők, mondtam magamban kétségbeesetten, minél hosszabb ideig néztem, annál inkább megvilágosodott az igazság, világos volt, mint a nap, elegendő volt egy odavetett pillantás, hogy meggyőződjem arról, hogy a fényképen levő gyerekek, a két fiú meg a lány olyanok voltak, mint te, úgy hasonlítottak hozzám, mint két vízcsepp, te voltál az apjuk, az igazi apjuk, nem én.“ „Nem igaz — mondta a másik, és szinte ordított váratlan felhevülésében —, nekem

sohasem voltak gyermekeim. Igaz, ő szerette a gyermekeket, de szegény asszonynak sohasem lehettek gyermekei.“ „Emlékszem, hogyan tartottad a kicsit az öledben, emlékszem, hogyan fogtad a kislány kezét, és ő haladt melletted, aprókat lépegetve, nagyon jól emlékszem erre. Most hazudni akarsz nekem, belém akarod beszélni, hogy nem voltak gyermekeid, csupán nagylelkűségből, irántam való sajnálatból mondod. De nem igaz, nem igaz! Én vagyok a magányos, én vagyok az, akit nem várt senki, hiába próbálok meghamisítani az igazságot!“ — ordította útitársa váratlan felhevülésének hatására. „Nyugodj meg! — mondotta a másik és megölelte. — Nyugodj meg, kedves bajtárs, várni fog rád! Nézd a fényképeket, mind a tieid, elveheted, visszaadom, a feleségedet és a gyermekeidet, akiket egy önző percben, elismerem, el akartam venni tőled. Öríz meg őket, és hazaérkezésedkor ott lesznek az állomáson, zsebkendőjüket lengetve várnak majd téged, nagyok lesznek, egészen felnöttek, és te majd alig ismersz rájuk. Ott lesz az állomáson a feleséged is, lehet, kissé megöregedve, de mégis szében, mint bármikor, a viszontlátás izgalma szinte fiatalasszonnyá változtatja.“ „A visszaérkezéskor — mondotta a másik — egyedül leszek egy elhagyott állomáson. Egyetlen lámpa sem világít, biztosan tudom. Senki sem fog várni, és ott a váróteremben megvárok egy vonatot, hogy elvigyen másfelé. Késő éjjel újra leszálok majd egy állomáson, a néptelen peronon keresek egy hordárt, hogy vigye a csomagomat. Egyetlen lámpa sem fog égni, ezt biztosan tudom.“ „A gyermekek várni fognak rád — mondotta a másik meggyőződéssel remegő hangon. — Elfelejtetted a gyermekeket, ők a te gyermekeid, természetes, hogy várjanak.“ „Ha akarod tudni az igazságot...“ — mondotta a másik, és fokozott felindultságának egy pillanatában két kézzel ragadta meg társa vizes köpenyét. „Az igazság az“ — mondotta, és hirtelen abbahagyta, hangja elcsuklott, alig volt képes folytatni. „Az igazság az, hogy nekem nincs is feleségem. Sohasem voltam házas, ha éppen tudni akarod. Az igazság az, hogy nincsenek gyermekeim, ők a te gyermekeid, rég tudom ezt, de meg akartalak tévesztetni, hogy ellopjam, hogy erőszakkal elraboljam őket és a feleségedet, azt akartam, hogy az enyéim legyenek, örökre az enyéim. Meg tudsz-e bocsátani nekem?“ — kérdezte akadozó szóval, miközben a könnyek patakokban csorogtak le az arcán. „De hát nem az enyéme — mondotta a másik hallatlan biztonsággal

a hangjában. — Most beteg vagy, fáradt, emlékezedet cserbenhagyott, de minden elmúlik, megnyugszol majd, kipihened magad, és akkor biztosan vissza fogsz emlékezni. Nem lehet olyan könnyen lemondani a családról. Most, amikor távol vagy, épp most gondolnak ők reád, úgy ahogy mondtam. Várnak téged.“

Hosszú ideig folytatódott ilyenképpen a vita, a fényképek egyiktől a másikhoz vándoroltak, és ahogy sietősen adogatták egymásnak őket, néha tévedésből a fogoly kezébe kerültek. A fogoly is azokra gondolt, akik őt várni fogják. „Lehet, hogy maga, édesanyám“ — mondotta magában a fogoly. Hát azért ámult el, amikor jó hosszú idő múltán a másik kettő arra, a számára elképesztő konklúzióra jutott, hogy a fényképek valójában sem az egyikéi, sem a másikéi, hanem a fogolyéi, az ő gyermekei, az ő felesége, visszaadták mindet a fogolynak, bocsánatot kértek udvariatlanságuk miatt, és figyelembe se vették a fogoly tiltakozó szavait. Ily módon a fogoly váratlanul arra ébredt, hogy felesége van és három gyermeke, s valahányszor csak eszébe jutott, szomorúan mosolygott helyzetén.

*

Az ablakok túl magasak voltak, nem láthatták, mi történik odabenn, a fogoly felkapaszkodott az egyik kísérő vállára, míg a másik íába erőlködött, hogy egyedül kússzék fel a falra. Hiábavaló volt minden erőlködése, mert valahányszor sikerült elkapni az ablakpárkányt, kezei mindig lecsúsztak.

„Mit látsz“ — kérdezték akkor a foglyot, aki ott kucorgott, igaz, nagyon kényelmetlenül, egyiküknek a vállán. „Egy asszonyt — mondta —, egy asszonyt, aki olvas.“ „És?“ — kérdezték azok alatta. „Most — mondta a fogoly — becsukta a könyvet és maga mellé teszi az ágyra. A mennyezetet nézi és a könyvet simogatja balkezeének ujjával, hosszú, nagyon fejér ujjak“. „És szép?“ — kérdezték azok lentről. „Úgy né“ — mondotta a fogoly. Azután az asszony elhagyta a helyiséget, a szoba üres maradt. „Nincs több látnivaló“ — mondta a fogoly, és leszállt a falról. Egy föbbemeletes épület belső udvarán voltak, körös-körül keskeny folyosók, rothadó falépcsők vezettek egyik emeletről, a másikra, a mindenütt meggyújtott lámpák hosszú sárga sávokat vetettek a négyszögű udvarra. Aztán a fogoly újra a kísérő vállára mászott. Ott, a helyiségben — szerény konyha, a padlón eléggé rongyos kis szőnyegekkel — az

Bardócz Lajos illusztrációja

asszony, kicsike, kopott könyökök, színes házi ruhában, háttal feléje a tűzhely fölé hajolt, a készülő vacsorával foglalatoskodva. Felismerte az asszonyt, aki nem hallotta vagy nem akarta hallani könnyű kopogását az ablakon, halk szólítását, ahogy ajkával majdnem érintette a piszkos ablaküveget. Hiába volt minden igyekezete, az asszony nem fordult meg, folytatta munkáját a tűzhely körül, hiába kopogtatott újra az ablakon ki tudja, hányadszor, az asszony továbbra is háttal állt feléje, aztán látta őt, amint lehajolva egy-két fahasábot vet a tűzre, és halkán újra megkopogtatta az ablakot, és az asszony csak ekkor fordult meg nyugodtan, szelíden, majdnem közömbösen. „Mária” — szólalt meg újra könnyekkel a szemében, de az asszony valóban reá nézett, hosszú és fájdalmas tekintet volt, amelyet ő oly nagyon jól ismert, egészen közel jött az ablakhoz, de éppen abban a pillanatban az, akinek a vállán állt, megmozdult, és ő leesett, váratlan esés volt, megütötte magát, fültöve vérezni kezdett, de nem törődött a fájdalommal, újra kérte kísérőit, segítsenek, hogy felmásszék a falra, azok teljesítették kérését, ám ezúttal a szoba üres volt, mi több: más szoba volt már, bőrrrel bevont magas támasztékú székekkel, hosszú tölgyfaasztallal, karcos, égő gyertyatartókkal, és akkor a fogoly verte az ablakot, majdhogy be nem törte, aztán leszállt annak a kettőnek a válláról, az épület bejáratához szaladt, felfelé a lépcsőkön, természetesen nyomában a két kísérővel, hallotta lihegésüket a háta mögött, fel egészen az ajtajáig annak a lakásnak, amelyben az asszonyt látta, de legnagyobb elképedésére egy férfi jelent meg a küszöbön, gyanakvoan pillantott rájuk, s miután megkérdezte, hogy kit keresnek, közömbösen azt mondta, hogy valószínűleg eltévesztették a címet, és bizonyosan egy másik ajtónál kellett volna csengetniük. Kimentek, le a belső udvarra, újra megszámlálták az ablakokat, és azok ketten segítettek neki, hogy felmásszék az egyiknek a vállára, és az asszony újra ott volt, a hosszú tölgyfaasztalnál ült, könyökölve, fejét kezére támasztva, kibontott kendője alól kilátózt megőszült haja, mereven nézett előre a sötét ablak felé, és ő újra megzörgette az ablaküveget, és akkor az asszony egyenesen reá nézett, nagy titkot jelezve ajkához emelte ujját, aztán szemrehányóan mosolyogva, majdnem vidáman megfenyegette ujjával, néhányszor szelíden, megértően csóválta fejét, aztán az ajtóhoz ment, kinyitotta, és ő látta, hogyan távolodik az asszony az ebédlő vé-

géből folytatódó, nagyon hosszú, vörös szőnyeggel borított, gyengén megvilágított folyosón, egy idő múlva eltűnt a sötétben.

A fogoly leszállt kísérője válláról, és ott, az udvaron egyre jobban sötétedett, lassú vattás pelyhekkal havazni is kezdett, az épületben kezdték eloltani a fényeket, az emberek alváshoz készülődtek, mivel már elég későre járt, az utolsó megvilágított ablak az volt, ahova utoljára nézett be a fogoly, jelezve, hogy a lehúzott redőnyök mögött még ébren van valaki. És mikor az utolsó fény is kihunyott, mindhárman lementek a rothadt krumplitól büzlő meleg pincébe, ott töltötték az egész hosszú éjszakát, még el is szundítottak, de annyira kimerültek voltak, hogy az álom elkerülte őket, sőt még beszélgetésre is volt kedvük.

*

Valószínűleg könnyebben viseltek volna mindent, ha nem léteznek az állomások is, ahol néha várniuk kellett. Nagy állomások voltak, túlzásúfolt várótermekkel, amelyekben csak úggyel-bajjal szereztek helyet, hogy leüljenek és várjanak, virrasztva, valamilyen vonat érkezésére — ez olyan korszak volt, amikor a vonatok nagy késéssel közeledtek — és mégis, amikor több napi várakozás után megérkezett a vonat, és a várakozók az állomástól kábultan felemelkedtek helyükről, és egymás hegyén-hátán a kijárat felé tülekedtek, gyakran súlyos tévedések fordultak elő, abban az értelemben, hogy a bemandott vonat helyett más érkezett, úgyhogy a szerencsétlen emberek váratlanul olyan vonatban találták magukat, amely nem a kívánt, hanem éppen az ellenkező irányba vitte őket, ők hát az ilyen vonatok érkezésekor a felszabadult helyeket lesték, rohantak elfoglalni őket, attól félve, nehogy más igénylők szaporábban szedjék a lábukat, de néha megtörtént, hogy több nap és több éjjel elmúltával se érkezett egyetlen vonat sem, január jött és január eleji fagyok ideje, anélkül, hogy valaki felkelet és elment volna, elhagyva a helyét, anélkül, hogy a megafon hangja egyetlen új vonatot bemandjon, ők azonban virrasztottak, vártak szakadatlan, aztán elhatározták, hogy felváltva végzik, kettő közülük aludt, és egyikük ébren vigyázott, óránként váltották egymást, kezdetben a váróterem emberei gyanakodva méregették őket, néha meg részvétellel néztek rájuk, végül is sikerült beleolvadniuk a várakozó embertömegbe, számukra azok voltak a legfájdalmasabb percek, amikor valóban érkező vonatok zaját hallották,

gyorsvonatokét és néha nemzetközi vonatokét is, megállás nélkül robogtak el, és ilyenkor a villámgyorsan száguldó vonatok ablakaiból tört fények hatoltak át a váróterem hatalmas ablakain, s mint reflektorok fénypásztái felfedték az alvó, fáradtságtól elcsigázott testeket. Néha az ablaktáblák be voltak fagyva, és ilyenkor a fény nehezebben tört át, csupán az ablaküvegek csillogtak meszeszerű ragyogásban, mintha kigyúltak volna a jégvirágok, a váróteremben levők ámulattól kitágult szemmel, lenyűgözve meredtek a különös, fluoreszkáló villódzásra. Máskor kevésbé népes állomásokon várták a vonatokat, jelentéktelen állomásokon, sőt néha egy-egy, a hó óceánjába veszett megállóban is. Ilyenkor a várótermek elhagyottak voltak és hidegek, olykor előfordult, hogy az ablakok is be voltak törve, és a szétlőt felkavart hó szivárványosan permetezve üledett le az időtől megrepedezett festékű, nehéz, piszkos fapadokra. Megesett, hogy valamelyik sarokban berozsdásodott, mozdíthatatlan ajtóra bukkantak, egyedüli jeleként annak, hogy ott valaha valóban terem lehetett, vagy megtörtént az is, hogy egy elhagyott kürtőt fedezzenek fel, vagy holmi felfordított vaskályhát, amelybe bevezelték azok, akik feltehetőleg a hidegben fagyoskodva vártak az esetleges vonatokra. Amikor mégis találtak egy olyan kályhát, amelybe be lehetett gyújtani, feláldozták a megálló közelében a nyílt mezőn elhelyezett rogyant vécébödét, és a tűz valóban kellemesen duruzsolt az elhagyott teremben, és ők a kályha köré telepedve élesztgették fagyott lábukat, és redves bakancsukat szárították. A tűz persze nem mindig gyúlt meg könnyen, akadtak olyan kályhák, amelyekből több füst áradt, mint meleg, és egyszer feltűztek egy megálló épületét, benneégett a forgalmista is, a tüzet erős szél támogatta, a megálló oly gyorsan égett le, hogy idejük se volt a távirókészülék mellett alvó forgalmista megmentésére, és akkor nem volt mit tenniük, rémülten futásnak eredtek, a tűz lobogása fenyegetően emelkedett fölējük, követte őket egy darabig, hogy azután jóval később, miután a tűz valahol lemaradt mögöttük, egy mély szakadékba húzódnak megsirassák a szegény, oly szomorú véget ért forgalmistát.

Néha olyan nagy volt a hideg, hogy valójában senki vagy csaknem senki se utazott, és ilyenkor üresen álltak a hatalmas várótermek. Ők hárman a legjobb helyeket választották, azaz egészen közel a magas cserépkályhához. A nagy falióra nem járt, mindig ugyanazt az időt

mutatta, a hangszórá se működött rendszeresen, valahonnan messziről egy-egy zörejt közvetített, ami alig emlékeztetett emberi hangra, a hang valószínűleg a sűrűn áthaladó vonatokat jelentette, igaz ugyan, hogy mindig más irányokat közölt, mint amerre ők tartottak. A váróteremben megjelent néha a takarítónő, vastag gyapjúsálakba bugyolált asszony, foltozott, de meleg bundában, és kabultan félálomban seperni kezdte a padlót. Ez az asszony éjjel jött takarítani, az, aki nappal takarított, ugyancsak bebugyolálta magát, de fejkendői, számszerint kettő vagy három — fehérek voltak és nem éppen tiszták, s ő maga sokkal vidámabb volt, és nagy kedve telt a fecsegésben. Miközben a váróterem piszkos padlóját síkálta, az utóbbi év vasúti szerencsétlenségeiről mesélt.

„Nézzék, amilyen nagy a váróterem — mesélte —, tele volt megcsonkított emberekkel, uram irgalmazz — mondta, és gyorsan keresztet vetett —, egyiknek hiányzott a keze, másinak nem volt lába, egy éppen a közepén volt szétvágva, nem tudom, miért hozták ide, ahelyett, hogy a halottasházba vitték volna, jöttek a fehér mentőautók, hogy elvigyék a halottakat, a vonatban volt egy csomó gyerek, énekelni mentek valami más városba, itt ültek ezeken a székeken, verjen meg a fennvaló, ha hazudok, mellettük a széjjeltört gitárok, fehér ingük pirosra foltozódott a vértől, szegények sírtak fájdalmukban, és akkor az egyik elkezdett nekik játszani a gitáron, de a gitár is repedt volt, s csak csúnyán nyöszörgött, s miközben a gyerek játszott, a kezét előntötte a vér, a gitár húrjai bemocskolódtak és nem szóltak többet egy hangot se, de az megmakacsolta magát, hogy tovább játszik, és akkor — mondta az asszony és beszélt lihegve, mert beszéd közben a padlót mosta —, akkor csak látták, hogy az egyik közülük...“ — s akkor az asszony felemelkedett, nem fejezte be a mondatot, sóhajtott, elkezdett bőfögni, „paszulyt ettem ma — mondta — és nem tett jót a gyomromnak, várjanak, mindjárt rakok tüzet — tette még hozzá —, csak nagyon nedves a fa, nem hiszem, hogy meggyúljon, tegnap is megjártam, ugyanis szóltam a főnök úrnak, szerezzen már valami rendes fát, ilyen fával nehéz kifűteni ezt a jégvermet, nincs fa, mondta félszájjal a főnök és rándított egyet a vállán, küldtem átiratot, mondja, zűr-zavar keletkezett, mondja, és az orrán át beszél és beszédközben lefrecskel nyállal, mintha tévedésekkel és félreértésekkel tüzelnének és nem fával, s még hozzá a nadrág, amit visel, bocsánat,

olyan szűk a fenekén, hogy, igen megmaradhatnak a tűz mellett, a kályha nem nagyon forró, de csak jobb, mint mint ott az ablak mellett, és az egyik közülük meghalt, mondom...“ — szólt az asszony és ásitva egy székre ült szétárva csónaknyi foltozott bakancsba bújtatott lábait. „És az még gitározni akart azokkal a vérmaszatos kezeivel és a hűrok nem adtak hangot, csak pattogtak és lefröcsköltek vérral, az arcát is, meghalt Tomy, szólt az egyik, és a mellette ülőt sírva közelebb húzta magához, egy kis szőke volt, göndörhajú, kék szeme főnnakadt, meg volt meredve a kicsike, s aztán azok, akik még mozogni tudtak, kezdtek félrehúzódni a halottól, de az a gitáros még mindig pengetett, ám azt mindennek lehetett nevezni, csak muzsikának nem, és megmondom én a főnöknek, nekem nincs olyan tudóm, hogy ilyen fával tüzet gyújtsak, aztán ha így áll a dolog, én elmehetek, főnök úr, én elmehetek, és maga, főnök úr, nem talál senkit, aki ezért a fizetésért takarítson, ha kisebb volna a váróterem, még hágyán, de amíg kisépreml a termet, rám esteledik. És én nem vagyok egyedül, férjem van, el kell lássam a gyerekeket, a férjem meg beteg, főnök úr, s magam sem tudom, mi lelte, de úgy köhög, mint akinek szárazbetegsége van, amíg az a váróterem átmelegszik, bizisten megfagy az ember lelke, és amikor elvitték azt a kicsikét a többiek közül...“ — emlékezett vissza az asszony, de a történet befejezetlen maradt, közben megérkezett a vonat, amelyet oly hosszú ideje vártak, és az elutazásuk után a váróterem üresen maradt, csak a bebugolyált, nagytestű asszony maradt állva a kályha mellett, fagytól repedezett vastag kezét mellette, vörös, piszkoskőrű kezét a végre átforrósodott kályhán.

Az asszony mozdulatlanul ült a széken, kábultan nézte a falon az órát, amely egy bizonyos percben megállt, mint ahogy mondtam. „Szegény gyermekek“ — mondta az asszony és ásitott, sőt nyitott szájjal el is aludt, mi több, apró nyekkenésekkel horkolni kezdett, feje hátrabukott, úgyhogy a kendők, amelyekkel bebugolyálta magát, kioldódtak, és kontyba fogott, szennyeskendő-színű haja kibomlott, és kissé elfedte az arcát. Nagy nyugalom telepedett az asszony eléggé durva vonású arcára, szelidebb lett, barátságosabb. Mégis néha nyugtalanság zavarta, ez a nyugtalanság feltehetőleg az asszony álmából tört fel és ilyenkor eltorzult az arca, megráncosodott, az ember azt hihette, hogy szülési fájdalmak fogták el.

Azon a télen leginkább vonattal utaztak. A vonatok azonban túlzásúfoltak voltak, és csak nagy nehezen sikerült felszállniuk. Különösen az éjjeli vonatokra. Azoknak a teleknek az egyikén volt, amikor az emberek nagyon sokat utaztak. Mivel ezeket a vonatokat általában nagyon rosszul fűtötték, fázósan bújttak egymáshoz, így melegedtek, noha olykor az emberi izzadság szaga, az átvizesedett gúnyák nehéz büze, mert azon a télen sokat havazott, havaseső is hullt, a bőrig hatolt, egyre nehezebben volt elviselhető, állva szundítottak, forgolódtak álmukban, és gyakran rosszakat álmodtak a fáradtság miatt. Megegett egyszer mégis, hogy elkaptak egy olyan nemzetközi vonatot, amelyen kényelmesen lehet utazni. Sikerült feljutniok, pedig a mozdonyvezető eleinte erősen gyanakvó szemmel nézte őket. A vonat majdnem teljesen üresen haladt, mert abban az időben eléggé feszült volt a nemzetközi helyzet: az országok közötti utazásokat erősen korlátozták, úgy, hogy a fogoly és két őrzője kényelmesen elterpeszkedett az elegáns és jól fűtött fuilkékben, amelyekből még nem szállott el a narancs és a finom italok illata, figyelték, amint a vonat csak a legfontosabb állomásokon áll meg, figyelték elegáns és előkelő emberek ünnepélyes leszállását, és hogy leszállás előtt pazar bundába öltözött nők nagy kedvesen integetnek az állomás peronján reájuk váró más asszonyoknak. Sőt egy alkalommal láthatták egy híres művésznőnek, Brigitte-nek érkezését és kiszállását a peronra, nagy örömmel ismerték fel. „Brigitte!“ — kiáltották mindhárman egyszerre, máskor meg egy nagy politikai személyiség szállt le az egyik állomáson, a tömeg éljenzett, a zenekar játszott, a díszszázad felsorakozott meg minden. Valóban nagyon kellemes az utazás az ilyen nemzetközi vonatokon, mondogatták magukban mind a hárman, és segítettek egymásnak megfogni a tetüket koszos ruhájukban. Sajnos, a befagyott és csodálatos csipkével beszótt ablakokon keresztül nem sokat láthattak, pedig olyan nagyon szerették volna megsodálni a tájat. Az ablakok különben is befagytak a nagy hidegben, és nagyon nehéz volt kinyitni őket. Rálehelve, kis réseket, foltokat olvasztottak az üvegen, amelyeken át, mint valami apróska távcsövön, csak keskeny sávot láthattak abból, ami az ablakon túl történik, de az állomásokon kívül nemigen volt más látnivaló, mindenfelé csak behavazott térség. Néha, szemközt az ablakkal, talán a vonattal versenyezve, verejtékes, párolgó bőrű lovak vágattak, le-

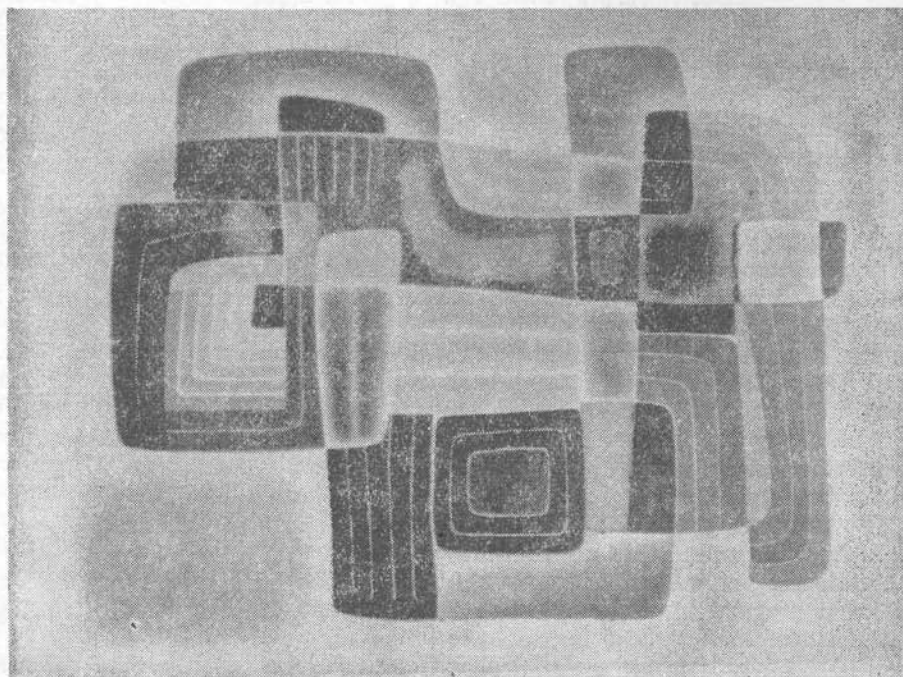
maradva végül, s kimerülten zihálva rogytak a hóba, fejjel a vonat irányában, amely gyorsan maga mögött hagyta őket.

A vonat, ahogy fokozatosan kisebb fontosságú és megritkult lakosságú vidékek felé tartott, egyre inkább kiürült, ésők egy ideig olyan vagonban utaztak, ahol kívülük senki sem tartózkodott, csupa kíváncsiságból átmentek a szomszéd vagonba is, amely szintén üres volt, és ez éppen késő éjszaka történt, és a villanykörték hol kihunyó, hol felgyúló kancsal fényénél a folyosók és az üres fülkék nagyon nyomasztóak voltak. Kissé megszeppenve mentek tovább vagonról vagonra valamilyen hozzájuk hasonló késői utast keresve, de a többi фуlke és vagon is üresen állt, úgyhogy enyhe félelem fogta el őket. Félelmüket az is növelte, hogy a vonat az utóbbi időben, meglehetősen

mint két éjjele s egy napja, nem állt meg semmilyen állomáson.

Csupán egyetlen fülkében, és épp a vonat másik végében fedeztek fel egy alvó asszonyt, ruhájának élénk színeivel korához képest nevetségesen volt öltözve, végig különféle szalagokkal és fodrokkal, és ezek a fodrok furcsa ellentétben állottak a lábán lévő férficipőkkel, vastagtalpú otromba cipők voltak, nagyon nagy számú, negyvenkettes vagy negyvenháromas cipők, s a durvaszálú gyapjúból kötött harisnyával, mely térden felül ért, elszakadva és megstoppolva a térdek táján, akárcsak a rakoncátlan gyermekeknek. Az asszonynak, akit csak épp hogy felfedeztek a vonatnak abban az utolsó vagonjában, nagyon megörültek, ilyenképpen hát nincsenek egyedül, valaki utazik velük.

Anavi Ádám fordítása

Gheorghe Șaru: Változatok fehér alapon